

fenomén

Adolf Loos

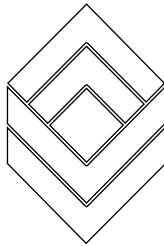
Miroslav Zelinský
Ilustrace David Vávra

... být v architektuře...

(Roland Barthes, Deník smutku, Fra 2023, s. 141)

... není to paradox od Adolfa Loose: **jeho domy si stavějí své lidi.**

(Karl Mosler, Adolf Loos, 1922)

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Automatizovaná analýza textů nebo dat ve smyslu čl. 4 směrnice 2019/790/EU a použití této knihy k trénování AI jsou bez souhlasu nositele práv zakázány.

FENOMÉN ADOLF LOOS

Doc. PhDr. Miroslav Zelinský, CSc.

Ilustrace Akad. arch. David Vávra

Vydala Grada Publishing, a.s.

U Průhonu 22, Praha 7

obchod@grada.cz, www.grada.cz,

tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400

jako svou 9811. publikaci

Odpovědná redaktorka Alice Zavadilová

Fotografie na obálce Petr Polák

Obálka a grafická úprava Rado Bielený

Jazyková korektura Pavlína Zelníčková

Fotografie Wikimedia Commons, není-li uvedeno jinak

Počet stran 104

První vydání, Praha 2024

Tisk Iva Vodáková - Durabo

© Grada Publishing, a.s., 2024

Cover Design © Grada Publishing, a.s., 2024

Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků.

ISBN 978-80-271-7652-6 (ePub)

ISBN 978-80-271-7651-9 (pdf)

ISBN 978-80-271-5030-4 (print)

fenomén

Adolf Loos

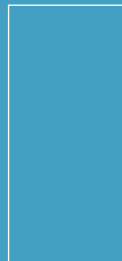
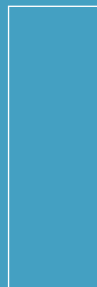
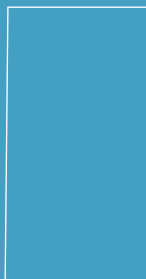
Poděkování

Chci poděkovat svým redaktorkám Alici Zavadilové a Evě Škrabalové za bezmeznou trpělivost, doprovázenou soustavnou silnou neodbytností, a za inspirativní postrkování.

Poděkování patří také spolupracujícím institucím:

Uměleckoprůmyslovému muzeu v Praze, Archivu města Brna a Muzeu města Brna, Oblastnímu státnímu archivu v Plzni, společnosti Plzeň-TURISMUS, p. o., jmenovitě Alešce Čeňkové.

A samozřejmě přátelům Vladimíru Kovaříkovi, Vítu Jakubíčkoví a Richardu Vodičkovi za společně vedené řeči.

Úvodní slovo

David Vávry

Adolf Loos

Otců moderní architektury je mnoho. Každý za něj považuje někoho jiného. Pro někoho je již pravdivost renesančních staveb Andrea Palladia výrazem modernosti. Jiný odpoví bez zaváhání vídeňský Otto Wagner. Ano, všichni mají pravdu. Já a možná se mnou i další milovníci staveb považujeme za skutečně hmatatelný základ nového pohledu nejen na stavby, ale i na život bez zbytečných okras Adolfa Loose.

A to z důvodu jeho promyšlených realizací, kvůli teoretické výchově, kterou uchoval ve svých novinových článcích a fejetonech, ale i pro vliv na své spolupracovníky a kolegy. Určitě jsou architekti 20. století, kteří dokázali jednou, snad až Boží prozítkností vedenou rukou předepsat domům jejich přesný účel a výraz. Mám na mysli až poetické křivky návrhů Oscara Niemeyera a Le Corbusiera. Kresby Adolfa Loose jsou kostrbaté, rozpadají se do neurčitosti, úběžníky mizí. Ovšem v této kresbě je zvláštním způsobem zakódován princip zamýšleného domu. Adolf Loos dokázal svým žákům tyto zásady tak chutně popsat, že vytvářeli přelomová komplikovaná řešení. Nejedná se o nějaké řešení minimalistické, které vychází z jednoduché představy, ale o rafinované uhnětení prostoru. Zkrátka raumplan, který není snadno projektovat. Ovšem je smysluplný a poetický k žití. Do domu vstupují schodiště, různá mezipatra, řez je mnohdy nad síly představy. Výsledek je úžasný. Vše vypadá normálně, logicky. Tady mám salón, tady velkou výšku, částečně skrytým schodištěm se přemísťuji do jídelny, která má rodinnou proporci, dámský budoár je v relativně stíněné prostoře, oddělený stahovacím vlakovým oknem. Najednou se před námi zjeví služka, která vystoupala po svém služebním schodišti. Každý centimetr je promyšlen. Loos měří s přesností lidského dechu, van der Rohe měří na decimetry. Žádný materiál ani nábytek nemá špatnou proporci. Je to téměř tak, jako kdyby Bůh tvořil nejen přírodní rámec včetně všech barev, struktury kamenů, odlesků mraků, ale i krásnou proporci a samozřejmost obydlí. Toto přirovnání je nadsazené, neboť Loos určitě neměl Boží trpělivost, schopnost odpuštění a bezmeznou laskavost. Jako mnoho géníů byl nedůtklivý, arogantní a netrpělivý. Můj otec mi vyprávěl, že jako spolupracovník architekta Havlíčka slyšel historku, kterák jel Loos s Havlíčkem do Paříže. Již v Chebu Loos Havlíčka škrtil, neboť nechtěl akceptovat jeho názor. Adolf Loos totiž dokázal do sebe vstřebat to, co bylo na přelomu 19. a 20. století progresivní, zhmotněné dynamickým rozvojem Severní Ameriky. Americký sen, který se vysmíval ve své praktičnosti a logice ztěžklým salónům historizující Evropy. Muži odhodili lopaty a postavili se ke strojům, ženy zase korzety vyměnily za plavky. Vše se přesypalo do nových souvislostí. Z takovéto radikální přeměny mohla vzniknout anarchie. Utopický sen. Ovšem Loos byl vychován svým otcem k lásce k materiálům (především kameni) a dále Otto Wagnerem a dalšími architekty k chápání architektury, jejíž klasický kánon se vyvíjí již od antiky. Adolf Loos není revolucionář, který zboří vše, co doposud stálo, ale dórským sloupem jako dřevěným ukazovátkem tluče do částečně smyté tabule dějin umění a občas přetáhne snaživého žáka v první lavici, klečet do kouta pak pošle všechny upachtěné napodobovatele bezinvenčních replik. Adolf Loos je klíčník 20. století – století modernosti.

*V lese Loose
Nohy bosé
Neunese
Jen ten, kdo se
Neomyje
V ranní rose*

(citace ze Šumných měst Náchod-Babí)

Adolf Loos

Úvod metodologický, možná až příliš

Milníků, které by nám vymezovaly a členily život Adolfa Loose, je mnoho, vybrat se z nich ovšem dá. Který si tedy zvolit, abychom na omezeném prostoru naší knihy obsáhli to nejpodstatnější z Loosova života a tvorby, ale zároveň aby z toho nevyprchala životní dynamika, u Loose tak důležitá – jak z hlediska jeho vnitřního nastavení, tak pro jeho (byť i v čase vzdáleného) pozorovatele?

Víceméně vždy nám zvitězí chronologie – životní příběh má svou nepřekročitelnou a nepominutelnou lineární přitažlivost a přesvědčivost. Ted' jde o to, které prvky tohoto „vyprávění“ si vybereme a spojíme do příběhu životního a které zůstanou upozaděny.

Americký historik Hayden White proslul tím, že viděl psaní dějin podle způsobu vyprávění jako romanci, satiru, komedii nebo tragédii. Plísnilo ho za to, ale my, kdybychom se dali tímto principem inspirovat, museli bychom nad životem Adolfa Loose použít vyprávěcí prostředky snad všech těchto literárních žánrů. A tak zdatným vypravěčem pisatel těchto řádků není. Pokusíme se tedy najít a použít jiný klíč.

Mohly by jim být ženy, koneckonců jim naslouchal a chtěl být viděn v jejich očích jako monumentální osobnost, ke které se samy mohou vztahovat a které mohou, *horribile dictu*, sloužit. Že tento princip nevydrží dlouho, jasně vyplývá ze samotné povahy mezilidských, partnerských vztahů. Dříve či později se musí transformovat. Bud' do úplné submisivnosti, kdy se vztah bere jako oběť, často celoživotní. Nebo do vzdoru, snahy vymanit se bud' směrem k rovnoprávnosti, nebo k odchodu ze vztahu. Loos zažil ve svém životě jen toto poslední řešení, ve všech vztazích – byly celkem čtyři nejvážnější. Poznamenávalo to vždy obě zúčastněné strany, Loos byl v tomto smyslu ale odolnější, nechceme-li říct egoističtější, cyničtější. Slovy jeho první ženy: „Jako nemocní potřebují chinin, tak on hledá ženy.“ Ale také v tom byl kus životní pragmatičnosti. Jak upozorňuje ve filmu *Adolf Loos: vizionář a provokatér* z r. 2020 rakouská kunsthistorička Lisa Fischerová, volba partnerek nebyla dána jen touhou po stále mladší ženě, ale také vědomým či nevědomým cílením na zabezpečení životních podmínek a s nimi související tvorby ze strany bohatých rodičů partnerek. Ve třech případech to platilo, ten čtvrtý (nikoli ovšem v pořadí), s anglickou tanečnicí Elizabeth Bessie Bruceovou, skončil podle Fischerové pro její nemajetnost. Myslím si ale, že badatelka v tomto případě soudí příliš přísně. Bessie od mládí sužovala tuberkulóza, pobývala často v lázních a finančně ji v tom Loos podporoval i po konci jejich vztahu v r. 1914. Ale třeba nám při našem vyprávění příběhu Adolfa Loose bude stačit kategorie gramatická, rod ženský...

Také bychom ovšem mohli sledovat Loose v místech, kde nějakou dobu setrval. Sepsat jakýsi místopis loosovských destinací a vyprávět, co se tam odehrávalo, skutečně i možná... Brno, Vídeň, Chicago a New York, Paříž, ale také Praha či Plzeň. Každé z těchto měst zároveň vytyčuje nějakou změnu v jeho tvůrčí orientaci a v jeho kulisách se odehrávají Loosovy tvůrčí činy. Měl *genius loci* vliv na utváření Loosovy tvůrčí osobnosti? Ano, nepochybně. V negativním slova smyslu iritovala a inspirovala Loose Vídeň, v tom pozitivním to byla americká města, kde strávil léta mezi svým triadvacátým a šestadvacátým rokem. Vzhlížel k Paříži, která jej nepřijala, Plzeň a Praha si nesou jedny z nejosobitějších otisků jeho tvůrčího génia.

A do třetice je možné procházet v čase Loosovými konkrétními tvůrčími činy. I to je jistě příběh, který má svůj děj, své postavy, zápletky, katastrofy a katarze. Při Loosově pracovitosti by těch zastávek bylo přes šest desítek, a to ještě nemyslíme na ty, kterým by stačilo méně času na vyprávění...

Inu, uvidíme, vydejme se na cestu, milníky, směrovky, křižovatky známe, třeba nás povedou. A hlavně se na to správně, tedy moderně, tedy elegantně a nadčasově, jak těmto pojmům rozuměl Loos, oblékám, vybírám k tomu odpovídající obuv a nezapomínám na klobouk. To by mi náš architekt, švihák a protiva neodpustil...